

PARLAMENTER SİSTEMDE YASAMA MECLİSİ ÜYELERİNE TANINAN AYRICALIKLAR

Gökhan KALAĞAN*

Özet

Yasama ayrıcalıkları, 'yasama sorumsuzluğu' ve 'yasama dokunulmazlığı' kavramlarından oluşmaktadır. Bu kavramlar, parlamenterleri görevlerini yerine getirirken, çeşitli asılsız itham, isnad ve adli takiplerden koruyan bir zırh olarak düşünülebilir. Yasama ayrıcalıkları kişisel imtiyazlar değil parlamenterleri her türlü olumsuz baskı, korku gibi unsurlardan koruyan düzenlemelerdir çalışmamızda yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı kavramlarının genel bir analizi yapılmış ve sıklıkla birbiri ile karıştırılan bu iki kavramın benzerlik ve farklılıklarına yer verilmiştir. Yasama ayrıcalıklarının kaldırılması halinde ortaya çıkan hukuki sonuçlar bağlamında, parlamenter sistemde bu ayrıcalıkların varlığının yeri ve bu ayrıcalıkların, sistemde olması gereken ideal şekli sorgulanmıştır. Demokratik sistemlerde, parlamentonun daha sağlıklı işleyebilmesi için yasama ayrıcalıkları müessesesinin günümüzde de gerekli olduğu genel kabul görmektedir. Fakat bu kurum, milletvekillerine sorumsuzca davranmaları için verilmiş bir hak, şahsi bir imtiyaz olmayıp, kamu yararı düşüncesiyle kabul edilmiş bir müessesedir, günümüzde bu müessesenin varlığı değil ama kapsamı tartışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yasama ayrıcalıkları, yasama sorumsuzluğu, yasama dokunulmazlığı.

PRIVILEGES GIVEN TO MEMBERS OF LEGISLATIVE COUNCIL IN PARLIAMENTARY SYSTEM AND EVALUATION OF TURKISH CASE

Abstract

When we talking about privileges given to members of legislative council in a parliamentary system, it should be considered that the concepts of irresponsibility and immunity complating each other must be thought together.

These concepts – irresponsibility and immunity- which are sub-divisions of legislative privileges should be considered as an "armor" that protect parliamentaries from accusation, attribution and legal preceedings of political powers and impression groups so that parliamentaries can make their works as well as possible. Legislative privileges, no doubtly, are not personel 'concessions' but rather they are given to public, These privileges are regulation which provide the safety of parliamentaries doing their jobs In the state of law which gives their people large freedoms, there is no necessary to give legislative privileges for parliamentaries,if the institutions of this state work well.

Key Words: Legislative Privileges, Irresponsibility, Immunity

* Arş.Gör. SDÜ, İkt. İd.Bil.Fak. Kamu Yönetimi Bölümü. Yönetim Bilimleri Anabilimdalı

GİRİŞ

Parlamentar sistemde, yasama meclisi üyelerine tanınan ayrıcalıklar söz konusu olduğunda, “*yasama sorumsuzluğu*” ve “*yasama dokunulmazlığı*” kurumları birlikte ele alınması gerekir. Zira bu iki kavram birbirlerinin bütünüdür.

Yasama ayrıcalıkları, üst kavramı altında birleşen bu iki kurum, parlamenter fonksiyonun gereği gibi yerine getirilebilmesi için, parlamenterleri, siyasi iktidarların, ayrıca kişi ve kurumların, itham, isnad ve adli takiplerinden koruyan bir zırh olarak düşünülmelidir.

Yasama ayrıcalıkları, hiç şüphesiz, kişisel imtiyazlar değildir. Milli iradeyi temsil eden milletvekillerinin, temsilcilik fonksiyonlarını, her türlü baskı ve korkudan emin olarak yerine getirebilmelerini sağlamak amacıyla getirilmiş olan düzenlemelerdir. Yasama ayrıcalıkları, parlamenter demokrasilerin vazgeçilmez kurumlarından birisidir.

Bu kurumların tarihi gelişimine bakıldığında, XVII. yy.’ da Haklar Beyannamesi ile İngiltere’de ortaya çıktığı, oradan da XVIII. yy. sonlarından itibaren bütün demokratik ülkelerin anayasalarında yer almaya başladığı görülür. 1789’da Montesquieu’nun etkisiyle Fransız anayasasına da girmiş olan yasama ayrıcalığı kurumu, 1876 Kanun-u Esasi’nin 47. ve 49. maddesi ile, Türk anayasal düzeninde de yerini almıştır. Daha sonraki yıllarda yapılan 1924 tarihli Esas Teşkilat Kanunu’nun 17., 1961 Anayasası’nın 79. ve 1982 Anayasası’nın 83. maddelerinde, yasama ayrıcalıkları kurumu daha geniş kapsamlı olarak düzenlenerek, anayasal bir müessese haline getirilmiştir.

1. PARLAMENTER SİSTEMDE YASAMA ÜYELERİNE TANINAN AYRICALIKLAR

1.1 Yasama Sorumsuzluğu

Yasama sorumsuzluğu, bir parlamento üyesinin, yasama göreviyle ilgili olarak, parlamento içinde kullandığı oy, fikir, beyanatından ve yaptığı fiillerden dolayı, parlamento dışındaki herhangi bir makama karşı sorumlu olmamasıdır. Sorumsuzluk ilkesi, parlamento içinde tam bir söz hürriyeti esasına dayanmaktadır (Kıratlı, 1961:24).

Yasama sorumsuzluğu ilkesinin amacı, bir taraftan parlamentoda millet iradesinin tam bir serbestlikle ifade edilmesini, öte yandan da temsilcinin görevini yerine getirmesinde tam bir bağımsızlık ve güvencenin sağlanmasıdır.

Parlamente Sistemde Yasama Meclisi Üyelerine Tanınan Ayrıcalıklar

Temsilcinin, “*parlamente fonksiyonu*” yerine getirirken kendini hiç bir baskı altında hissetmemesi, yüklendiği temsilcilik görevinin bir sonucudur. Çünkü temsilci, parlamento da bütün bir milletin çıkarlarının savunucusudur. Öte yandan, hükümetin faaliyetlerini denetlerken, gördüğü aksaklıkları çekinmeden ortaya koyabilmelidir (Teziç, 1986:416).

Milletvekilinin, temsilcilik görevini tam bir hürriyet ve bağımsızlıkla yerine getirebilmesi için, yasama görevi kapsamına giren fiillerden dolayı üçüncü kişilere karşı nakdi sorumluluklara da maruz kalmaması gerekmektedir (Kıratlı, 1961:26).

Yasama meclisi üyelerini bu şekilde diğer vatandaşlardan farklı bir statüye tabi tutmanın amacı, şüphesiz onları imtiyazlı ve hukukun üstünde bir grup haline getirmek değildir. Bu ayrıcalıklarla, sadece kamu yararının gerçekleşmesi amaçlanmamıştır. Başka bir ifadeyle, milletvekillerine sağlanan bu ayrıcalıklar sayesinde, yasama görevini daha iyi yapabilmelerindeki kamu yararı, tanınan ayrıcalıkların eşitlik ilkesini ihlal etmesindeki kamu zararından daha büyüktür (Özbudun, 1989:250). Öte yandan, Anglo-Sakson terminolojisinde, “*söz hürriyeti*” ya da “*freedom of speech*” olarak ifade edilen bu ayrıcalığın bir imtiyaz haline gelmemesi için, yorumu da dar çerçevede yapılmalıdır. Meclis çatısı altında ve meclis dışındaki bir çalışmada olsun; oy, söz ve düşünce mutlaka yasama fonksiyonu ile ilgili olmalıdır (Kocaoğlu, 1996:22). Aksi yönde yapılacak yorum, yasama sorumsuzluğu ilkesinin suistimal edilerek, imtiyazlı sınıf yaratan, bir kurum olarak görülmesine sebep olacaktır.

1.2. Yasama Dokunulmazlığı

Milletvekillerinin görevlerini serbestçe yerine getirebilmeleri için, kendilerine tanınmış olan, yasama ayrıcalıklarından, diğeri de yasama dokunulmazlığıdır. Yasama dokunulmazlığı, yasama ayrıcalığının bir parçasıdır, yasama sorumsuzluğunu da kapsayan bir terim değildir (Gözübüyük, 1954:1187). Parlamento üyelerine sağlanmış olan ayrıcalıklara genel olarak “*dokunulmazlık*” adını veren bazı hukukçular, mutlak bir nitelik taşımayan yasama dokunulmazlığına, bütün bu niteliklerinden ötürü, “*nisbi dokunulmazlık*” ya da “*geçici dokunulmazlık*” adını vermişlerdir (Soysal, 1993:194).

Yasama dokunulmazlığının amacı, milletvekillerine cezasızlık sağlamak değil, fakat siyasi nedenlerle açılacak kovuşturmalara karşı onu korumak, daha açıkçası, iktidar çoğunluğunun, bir takım bahanelerle, muhalefetteki milletvekillerinden kurtulmak istemelerini

KALAĞAN

önlemektir. Dokunulmazlığın günümüzde de temel işlevi, muhalefeti korumaktır (Teziç, 1986:389). Ancak kabul etmek gerekir ki, bugün müessese kabul edilmiş amacından daha geniş konulara hizmet etmektedir.

Yasama dokunulmazlığı da, sorumsuzluk gibi bir meclis üyesinin şahsı için tanınmış bir imtiyaz değildir. Meclis üyesinin, milli iradenin temsilcisi sıfatıyla, yasama görevini tam anlamıyla yapabilmesi için sadece meclis kürsüsündeki oy ve sözlerinden dolayı sorumlu tutulmaması yeterli değildir. Aynı zamanda kendi icraatını şiddetle eleştireceğini önceden kestiren iktidarın ya da kötü niyetli hasımlarının bir takım aslı olmayan suç isnadı ve tertipleri ile, onu meclis müzakerelerine katılmaktan ve meclis kürsüsüne çıkarak, serbestçe söz söylemekten ve oyunu kullanmaktan alıkoyacak, engelliyebilecek olan davranışlarına meydan verilmemesi gerekli ve hatta zaruri görülmüştür. Meclis üyesinin, bu tarzdaki tertiplere karşı korunması sayesinde ki ondan, yasama görevini gereği gibi yapması beklenebilir. İşte yasama dokunulmazlığı kavramının bütün gelişmiş demokratik ülkelerin anayasalarında yer almasının sebep ve amacı budur (Çağlayan, 1997:204).

Milletvekili, yasama fonksiyonunu yerine getirirken ki faaliyetlerinden dolayı, yasama sorumsuzluğu müessesesi ile korunmaktadır, yasama dokunulmazlığı ise milletvekiline yasama fonksiyonu ile ilgili olmayan çalışmalarında da koruma sağlar. Yasama dokunulmazlığı sayesinde, milletvekili hakkında kovuşturma yapılabilmesi için, bütün milletvekilliği veya sadece meclisin çalışması müddetince, mensup olduğu meclisin müsaadesi gerekmektedir, aksi takdirde milletvekili hakkında kovuşturma yapılamaz.

1.3 Yasama Sorumsuzluğu Ve Dokunulmazlığı Kavramlarının Karşılaştırmalı Analizi

Anayasalar, genellikle yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığını ortak bir başlık altında toplamış olduklarından zaman zaman bu iki kavram birbirine karıştırılmaktadır. Bu kavramların karşılaştırılması, yasama ayrıcalıkları kurumunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Her şeyden önce yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığı kurumlarının amaçları farklıdır. Yasama dokunulmazlığı, milletvekillerinin, adli makamlar veya kolluk güçleri tarafından engellenmeksizin temsil görevlerini yerine getirmelerini sağlamayı amaçlar. Yasama sorumsuzluğunda ise amaç, milletvekillerinin hukuki ve cezai yaptırımlardan çekinmeksizin

Parlamentar Sistemde Yasama Meclisi Üyelerine Tanınan Ayrıcalıklar

yasama görevlerini uygulamalarını sağlamaktır (Fevzioğlu, 1991-1992:24).

Yasama sorumsuzluğunun üyeyi koruması “*daimi*” olmasına karşılık, yasama dokunulmazlığının koruması “*geçici*” nitelik taşır (Özek, 1977:82). Yasama sorumsuzluğu halinde, parlamento takip izni vermediği takdirde bu karar mutlak ve devamlıdır. Yani, failin parlamento üyeliği bittikten sonra dahi takip imkanı kalmamaktadır. Buna karşılık, bilindiği gibi yasama dokunulmazlığı halinde, dokunulmazlık kaldırılmasa dahi, devre sonunda takibat yapılabilmesi imkanı mevcuttur.

Yasama dokunulmazlığı, yasama meclisinin kararı ile kaldırılabilir, bunun için mutlak bir nitelik taşımaz, halbuki yasama sorumsuzluğu meclisin kararı ile kaldırılamaz (Arsel,1965:259).

Yasama sorumsuzluğu, yasama fonksiyonu ile ilgili fiillere ait olduğu halde, yasama dokunulmazlığı bu fonksiyonun dışındaki görevlerle ilgilidir. Yasama dokunulmazlığı ve yasama sorumsuzluğu kurumlarının, hukuki nitelikleri de farklıdır. Yasama dokunulmazlığı sorumluluğu kaldırmaz, sadece milletvekilleri hakkında yapılacak bazı ceza muhakemesi işlemlerini ve cezaların infazını milletvekilliğinin sona ermesine veya dokunulmazlığın kalkmasına kadar engeller. Bu nedenle dokunulmazlık, ceza muhakemesi hukukuna ve ceza infaz hukukuna ait bir kurumdur. Sorumsuzluk ise, kapsamına giren hususlarda milletvekillerinin işledikleri fiillerden dolayı sorumlu olmalarını önlediğinden bir maddi ceza hukuku kurumudur (Fevzioğlu, 1991-1992:24).

Yasama dokunulmazlığı, milletvekillerine karşı yapılacak hukuki takiplere, hacizlere ve cebri icraya engel olmadığı halde, sorumsuzluk milletvekilinin söylediği sözün ve ileri sürdüğü düşüncenin meclis çalışmaları ile ilgili olması kaydıyla, hukuki (zaman zaman mutlak bir hukuki koruma sağlayıp sağlamadığı tartışmalı olmak ile beraber) ve cezai açıdan tam bir sorumsuzluk getirmektedir (Fevzioğlu, 1991-1992:24).

Yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı parlamento üyesine tanınmış bir takım imtiyazlar gibi görünmekte ise de, gerçekte bunlar birer imtiyaz değildir. Bu ayrıcalıkların hedefi meclisin bağımsızlığını ve serbestçe faaliyet göstermesini sağlamaktır, bunlar milletvekilinin şahsi menfaati için değil kamu menfaati ve düzeni için kabul edilmiş kurumlardır (Başgil, 1941:7).

Hukuki amaç bakımından birleşen bu iki ayrıcalık, bir noktada daha birleşmektedir; Bunların her ikisi de kamu düzenindedir, çünkü bunlar şahsa bağlı imtiyazlar değil, vazifeden doğan ve meclis

KALAÇAN

hesabına ve menfaatine yönelik kabul edilmiş olan ayrıcalıklardır. Bu nedenle milletvekilleri bunları ileri sürmese de hakim tarafından rei'sen dikkate alınmalıdır. Yine aynı gerekçeyle dokunulmazlık ve sorumsuzluktan feragat mümkün değildir (Başgil, 1941:26).

Yasama dokunulmazlığı ve sorumsuzluğu birbirinden farklı amaçlara ve hukuki niteliğe sahip olmalarına karşın her ikisinin de birleştiği ortak üst amaç; Yasama organının, iktidar ve muhalefetiyle sağlıklı olarak çalışması, parlamenter fonksiyonun gereği gibi yerine getirilmesinin sağlanmasıdır.

2. PARLAMENTER SİSTEMDE YASAMA DOKUNULMAZLIĞININ KALDIRILMASI İLE ORTAYA ÇIKACAK HUKUKİ SONUÇLAR

Yasama organı, kanun yapmak ve kendi görev alanına giren konularda karar alabilmek yetkisine sahiptir. Bu arada yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenilen üyesi ile ilgili olarak, karar almak yetkisi de anayasa tarafından, meclislere verilmiştir. Genellikle, yasama organı, anayasa tarafından kendisine “*üstün norm*” olarak bir emir verildikçe, belirli kararları alıp almamakta, bir takdir yetkisine sahiptir.

Yasama organı, fonksiyonunu yerine getirirken takdir hakkına sahip bulunmakla beraber, bu hak sınırsız ve keyfi bir hak olarak belirmemektedir. Yasama işlemlerinin anayasa mahkemesinin denetimine bağlanması dahi, takdir yetkisinin sınırlılığını gösteren bir husus olarak kabul edilmelidir (Özek, 1977:726-727).

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması, bir ceza kovuşturmasının açılması veya ceza verilmesi niteliğinde olmayıp, sadece yasama meclisleri üyelerini kimi özel durumlarda üyelik güvencesinden sıyrarak adalet karşısında öteki yurttaşların düzeyine getirmekten ibarettir (Önbilgin-Oytan, 1977: 77).

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması için bir takım koşullar gerçekleşmiş olmalıdır. Milletvekili, dokunulmazlık sisteminin kabulü ile güdülen amacı ve bu sistemin fonksiyonunu aşan bir isnatla suçlandırıldığında, dokunulmazlığının kaldırılması söz konusu olabilir.

Dokunulmazlığın kaldırılabilmesi için, isnadın ciddi olması gerekir. Isnadın ciddiliği konusunda, anayasa ve içtüzükte açık bir hüküm bulunmasına gerek yoktur. Bu konunun araştırılması, doğrudan dokunulmazlık sisteminin kendi iç nitelik ve yapısından doğan bir zorunluluktur.

Parlamentar Sistemde Yasama Meclisi Üyelerine Tanınan Ayrıcalıklar

Dokunulmazlık sistemi, yasama organı üyesinin yerli yersiz suç isnadlarıyla karşılaşmış görevini yapmaktan alıkonulmasının engellenmesi amacını da taşır. Bundan dolayı, isnadın konusu gerçek olsa dahi, yasama organı üyesinin görevini engellemek ve aksatmak bakımından ağırlık taşımayan fiillerin isnadı halinde, dokunulmazlığın kaldırılması yerinde olmaz. İsnadın ciddiliği, isnad edilen fiilin ağırlığı anlamını taşımaktadır. Yasama organı üyesine yapılan isnadın dokunulmazlığın kaldırılması açısından ciddi ağırlık taşıyıp taşımadığının takdiri yasama organına aittir (Özek, 1965:3).

Dokunulmazlığın kaldırılması, milletvekiline isnat edilen fiilin soyut ağırlığı, isnadın ciddi olduğunun kabulü için yeterli değildir. Ayrıca yapılan isnadın gerçeğe uygunluğu açısından da ciddiliğin aranması gerekir. Diğer bir ifadeyle, yapılan isnadın konusunu teşkil eden fiilin senatör ve milletvekili tarafından işlendiği konusunda ciddi şüphelerin bulunması, bu şüpheleri yaratacak ve isnadın subjektif bir maksada dayanmadığını gösterecek kanıtların olması gerekir (Özek, 1977:726-727).

Yasama dokunulmazlığı kaldırılırken, kovuşturmanın, meclis çalışmasını sekteye uğratmaması gerekir. Bu konuyu tespit etmek parlamentonun hükümlerlik haklarındandır. Meclis, toplantı veya dönem esnasında kovuşturmanın kendi çalışmasını aksatacağını düşünerek, bu talebi reddedebilir (Kıratlı, 1961:109).

Yasama meclisi üyelerinin dokunulmazlığının kaldırılması isteği karşısında meclise hakim olması gereken düşünce konusunda iki tez vardır:

Birinci tezi savunan, özellikle J. Bartehlemy'nin görüşüne göre; İzin verilmemesi esas alınmaktadır. Yasama dokunulmazlığının çok ağır sebepler bulunmadıkça kaldırılmaması gerektiği düşünülmektedir. Bu teze göre meclisin kovuşturmaya izin vermesi için, sadece siyasi saik, şahsi garaz vs. bulunmaması kafi gelmez, aynı zamanda kovuşturmanın geciktirilmesi için müspet ve açık sebeplerin olması gerekir (Aybar, 1937:146).

İkinci teze göre ise, iznin verilmesi esas olmalıdır. Meclis, bir kovuşturma isteğinde, siyasi saik, şahsi garaz, milletvekili üzerinde baskı gayesi olup olmadığını araştırmalı, böyle bir şey yoksa kovuşturmaya müsaade etmelidir, yani bu tezde iznin verilmesi esas olarak kabul edilmelidir (Kıratlı, 1961:109-110).

Bu iki tezden her ikisinin de haklı tarafları olmakla beraber, ikinci tez dokunulmazlık müessesesinin ruhuna daha uygundur. Çünkü, birinci tez, yani kovuşturmaya müsaade etmemeyi esas alan görüş, bu müessesenin istisnailik karakteriyle uyumsuzdur.

KALAÇAN

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararının hukuki sonuçları ise şunlardır :

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması, parlamento üyeliğinin sona ermesi sonucunu doğurmaz. Milletvekili yasama çalışmalarına devam edebilir. Ancak dokunulmazlığın kaldırılması sonucu, yargılanan milletvekili, seçilmeye engel bir suçtan kesin hüküm giyerse, parlamento, ayrıca üyeliğinin düşmesine karar vermek zorundadır.

Dokunulmazlığı kaldırılan üye, kovuşturma sonucu beraat ederse, başkaca işleme gerek kalmadan tekrar dokunulmazlığına kavuşur.

Dokunulmazlığı kaldırılan üye, hangi fiilden yargılanacaksa ancak bununla sınırlı olarak kovuşturulabilir. Dokunulmazlık belli bir fiil için kaldırılmışsa, aynı milletvekilinin, başka fiillerinden dolayı kovuşturulması mümkün değildir. Davayı açan savcı ve hükmü verirken mahkeme, yalnızca fiil ile bağlı olup, fiilin tavsif şekli ile bağlı değildir. Üyenin başka bir fiilinden dolayı kovuşturma yapılamaz, fakat fiilin tavsif şekli değişebilir.

Yasama sorumsuzluğu gibi, yasama dokunulmazlığı da, kamu düzenindedir. Milletvekili, kendi isteği ile dokunulmazlığından vazgeçemez. Bir ceza kovuşturmasında, parlamento üyesi bunu defi olarak ileri sürmese de, hakimin bunu görevinden dolayı, yani kendiliğinden (re'sen) dikkate alması gerekir (Teziç, 1986:396).

3. GENEL DEĞERLENDİRME

Yasama dokunulmazlığı, sorumsuzluk kurumuyla birlikte milletvekilliği sıfatının tabii ve ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı, yasama dokunulmazlığı kurumu amacı ile uygun düşecek bir şekilde işletilmeli, şahsi bir imtiyaz haline getirilmemelidir. Bir çok halde, kurumun objektif esasları unutulmuş, idare edenler tarafından subjektif bir hak, siyasi bir imtiyaz şeklinde kullanıldığı görülmektedir (Kocaoğlu, 1996:16, Arsel, 1965:261).

Özgürlükçü demokratik hukuk devletinde, milletvekillerinin bu görevlerini gönüllerince yerine getirmelerinden dolayı karşılaşılabilecekleri istenmeyen sonuçlar olamaz. Kişi ifade ettiği düşünceler nedeniyle suçlanmaz, kamu otoritesi ise düşünce ve eylemi beğenilmeyen kişilere karşı başka mazeretler ileri sürülerek harekete geçirilemez. Bunların tersi koşulların yürürlükte olduğu yani, iktidar sahiplerinin muhalefeti devlet gücünü kullanarak engelleyebilecekleri bir ortamda ise kapsamlı bir dokunulmazlık kurumu vazgeçilmez olur.

Parlamenteer Sistemde Yasama Meclisi Üyelerine Tanınan Ayrıcalıklar

Milletvekili bir taraftan söylediklerinden ötürü kamu otoritesinin tacizlerine maruz kalacaksa, diğere taraftan da seçim meydanlarında ifade ettiğı düşünceler nedeniyle mahkum edilecekse, bu ortam da siyasal rekabetin varlığı için, yasama dokunulmazlığı kurumu gereklidir (Turan, 1997:14).

Milletvekillerinin de her vatandaş gibi, onuru korunmalı, hakkındaki iddia, sanki işlenmiş bir suçun kesinleşmiş kararı gibi kamuoyuna yansıtılmamalıdır. Doğal olarak, bu sadece milletvekilleri için değil, her vatandaş için geçerlidir. Fakat bu ilkenin ayaklar altına alındığı günümüzde bunu sağlam kurallara bağlamanın sayısız faydaları vardır (Pulur, 1997:7). Halk da, milletvekilleri de, bir milletvekilinin görevi dolayısıyla neleri yapıp, neleri yapamayacağını bilmelidir, bu demokrasi kültürünün vazgeçilmez gereklerinden birisidir (Öke, 1997:9).

Demokrasi geleneklerinin ve ilkelerinin yavaş yavaş oturduğu ülkelerde belki daha duyarlı, parlamenteerleri nispeten korumaya alan, ara formüller tercih edilebilir (Civaoğlu, 1997:15). Demokratik sistemlerde, parlamento kurumunun varlığı devam ettikçe yasama ayrıcalıkları müessesesinin bugünde gerekli olduğu genel kabul görmektedir. Fakat bu kurum, günlük konuşma dilimizdeki anlamıyla, milletvekillere istedikleri şekilde ve sorumsuzca davranmaları için tanınmış bir hak, bir imtiyaz olmayıp, kamu yararı düşüncesiyle kabul edilmiş bir müessesedir.

Demokratik toplumun temeli açıklıktır, halkın kendi hak ve sorumluluklarını bilmesi ve korumasıdır, yöneticilerin meşruiyetlerinin temeli halktan gelir. Dolayısıyla devletle, halkın kaynaşmasıdır. Halk desteğinin sağlayacağı gücü, devlete hiç bir güç veremez. Bu nedenle devlet düzenini ve hukukun üstünlüğünü sarsacak, toplumda infial uyandıracak nitelikte, yargı yolunu tıkayan hukuki düzenlemeler daraltılmalıdır.

Yasama dokunulmazlığı ve sorumsuzluğu kavramlarının koruduğı özgürlük, milletvekilinin kürsüde, fikrini, açıkça söyleme özgürlüğüdür. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ile zimmet, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, resmi ihale, alım-satımlara fesat karıştırma gibi suçların işlenmesi durumunda, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasının milletvekillerinin kürsü özgürlüğü ile ilgisi yoktur. Bu konularda dokunulmazlık tanınması, yasama ayrıcalıklarının şahsi birer imtiyaz halini alması sonucunu doğurabilir.

Zaman içerisinde özellikle, yargı denetimi dışında kalan uygulamalar ile şahsi birer imtiyaz gibi görülen, hizmet ettiğı amaçtan

KALAĞAN

uzaklaşarak yozlaşan yasama ayrıcalıkları, toplumda infial uyandırmakta ve haksız bir şekilde devlet aleyhine fikirlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Günün şartları gereği yasama ayrıcalıkları, tekrar ele alınmalı, incelenmeli, yeni koşullara daha uygun objektif kriterler getiren düzenlemeler benimsenmelidir.

KAYNAKÇA

- ARSEL İlhan, (1965), **Türk Anayasa Hukuku Umumi Esasları: Cumhuriyetin Temel Kuruluşu**, 1. Kitap, Mars Yayınları.
- AYBAR Mehmet Ali, (1937), Teşrii Masuniyet”, **İstanbul Üniv., Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 3, Y.3, S. 9, İstanbul.
- BAŞGİL A. Fuat, (1941), “Teşrii Masuniyet Meselesi”, **İstanbul Üniv., Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. VII, S. 1, İstanbul.
- CİVAOĞLU Güneri, (18 Kasım 1997), “Sınav”, **Milliyet Gazetesi**.
- ÇAĞLAYAN M. Muhtar, (1997), “Yasama Dokunulmazlığı”, **Adalet Dergisi**, C. 68, S. 3-4 Ankara.
- FEVZİOĞLU Metin, (1991-1992), “Yasama Dokunulmazlığı”, **Ankara Üniv., Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 42, S.1-4, Ankara.
- GÖZÜBÜYÜK A. Pulat, (1954), “Mebuslar ve Vekiller Hakkında Soruşturma ve Kovuşturma Usulü”, **Adalet Dergisi**, C. 45, S. 10.
- KIRATLI Metin, (1961), **Parlamentar Muafiyetler**, Ankara Üniv., Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 127-109, Ankara.
- KOCAOĞLU Mehmet, (Aralık1996) “Çeşitli Dokunulmazlıklar Yargı Yolunu Tıkamaktadır”, **Yeni Forum**, C. 17, S. 331.
- ÖKE Mim Kemal, (21 Kasım 1997), “Ona Dokunamazsınız”, **Türkiye Gazetesi**.
- ÖNBİLGİN Gürbüz - OYTAN Muammer, (1977), **T.C. Anayasası İlke ve Kuralları ile Anayasa Mahkemesi Kararları Dizini**, Ankara.
- ÖZBUDUN Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, (1989), 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- ÖZEK Çetin, (1965, “Mutlak Yasama Dokunulmazlığı Sınırlanabilir mi?”, **İstanbul Üniv., Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. XXXI, S. 1-4.
- ÖZEK Çetin, (1977), “Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Kararlarının Anayasa Mahkemesince İncelenmesi Konusuyla İlgili Bazı Sorunlar”, **Onar Armağanı**, İstanbul Üniv., Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 2354, İstanbul.
- PULUR Hasan, (22 Kasım 1997), “Ohalamadan...”, **Milliyet**.
- SOYSAL Mümtaz, (1993), **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, 10. Baskı, Gerçek Yayınları, İstanbul: 1993.
- TEZİÇ Erdoğan, (1986), **Anayasa Hukuku**, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- TURAN İter, (Kasım 1997), “Dokunulmazlığın Daraltılması Demokrasi Sınavıdır”, **Dünya Gazetesi**.